

**MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİ DOĞU CEPHESİ'NDE KURULAN EĞİTİM
KURUMLARINDA UYGULANAN BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR FAALİYETLERİ**
**PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS ACTIVITIES WHICH ARE APPLIED IN THE
EDUCATION INSTITUTIONS FOUNDED AT THE EAST FRONT AT THE PERIOD OF THE
TURKISH NATIONAL STRUGGLE**

Bayram Ali SİVAZ*

Mustafa YILDIZ**

Murat TEKİN**

Özet

Milli Mücadele Türk tarihinin en önemli dönemeçlerinden biri olarak sayılır. Milli Mücadele: Türklerin olmak ya da olmamak adına verdikleri mücadeledir. Bu mücadeleyi başlatan, ülke geneline yayan ve kazanılmasını sağlayan isim Mustafa Kemal'dir. Diğer bir isim ise, Doğu Cephesinde Kumandanlık yapan, savaşlar kazanan Kazım Karabekir'dir. Kazım Karabekir, bir yandan savaş meydanlarında çarpışırken diğer yandan binlerce sahipsiz ve yetim kalmış şehit çocuklarını toplayarak onlara gerçek bir baba olmuş ve eğitim almaları için ortam oluşturmuştur. Bütünsel eğitim faaliyetleri içerisinde beden eğitimi ve spor aktivitelerinde önemli oranda yer verilmesini sağlayan Kazım Karabekir, modern ve geleneksel sporların aynı ortamda etkili bir şekilde kullanılması için eğlence ve şenlikler düzenlemiştir.

Anahtar Kelimeler: Milli Mücadele, Doğu Cephesi, Kazım Karabekir, Eğitim Kurumları, Beden Eğitimi ve Spor

Abstract

The Turkish National struggle is considered as one of the best periods of the Turkish history. The Turkish National struggle; it is the struggle which was given the name of to be or not to be by Turks. Mustafa KEMAL is a person who got the struggle started, extended all over the country and got the Turkish people to win the struggle. Another person is Kâzım KARABEKİR who commanded at the east front and won the wars. When Kâzım KARABEKİR was combating in the battlefields, he not only became a real father to the thousands abandoned and fatherless children by gathering together but formed them the best atmosphere to take the training as well. Kâzım KARABEKİR, who provided for being given place to the physical education and sports activities in important proportion in the total education activities, had organized the entertainments and festivals to use the modern and traditional sports at the same environment affectively.

Key Words: The Turkish National Struggle, The East Front, Kazım KARABEKİR, Education Institutions, Physical education and sports

GİRİŞ VE AMAÇ

Osmanlı Devleti birçok cephede savaşmak zorunda kaldığı I. Dünya Savaşı'ndan (1914–1918) müttetikleri Almanya ve Avusturya-Macaristan'ın yenilgiyi kabul etmesiyle birlikte, başarılı olmasına rağmen savaşı kaybetmiş oldu¹. Yenilginin ardından 30 Ekim 1918'de 25. Maddelik Mondros Ateşkesi imzalandı². Ardından dört bir koldan işgaller başladı³.

Türk halkı işgallerden sonra ne yapılması gerektiği hususunda üç gruba ayrıldı. Halkın bir kısmı yeni bir savaşa şiddetle karşı çıkıyor, diğer bir kısmı durumu olduğu gibi kabul edip aceleye gerek

* Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

** Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

** Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

¹ Eroğlu H. Türk İnkılâp Tarihi. 1 Baskı. Ankara: Savaş Yayınları; 1990.

² Yavuz Ü. Atatürk İmparatorluktan Milli Devlete. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları; 1990.

³ Afetinan A. Türkiye Cumhuriyeti Ve Türk Devrimi. 4 Baskı. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi; 1998.

görmeden kurtuluşu zamana bırakıyordu. Üçüncü grup ise Anadolu'dan başlamak üzere yeni bir mücadele ve savaşa gerek duyuyordu⁴. Üçüncü grubun en önde savunucuları Mustafa Kemal ve Kazım Karabekir idi.

Yıllar süren savaşıardan yenik çıkan ulusun bir büyük ulusal savaşa hazırlanması kolay değildi. Halk yoksulluk içinde, aç perişan ve yıldırdır. Devleti yönetenlere karşı güveni kalmamıştır. Sayıca azalan asker yorgun, cepheden cepheye koştuktan bezgin, savaş teçhizatları bakımından yoksun bir vaziyette beklemekte. Yerel örgüt ve direnme odakları ulusal birlikten uzak, çevresel çıkarlar içinde dağınıklık içindedir. Tüm bu olumsuzluklara rağmen Mustafa Kemal, Milli Mücadelenin başlangıcı olan Kongreler dönemini başlattı. Daha sonra düzenli ordular kurarak Türk topraklarını işgal eden düşmanlara karşı başarılı savaşlar verdi⁵.

Kazım Karabekir ise, bu mücadelenin doğudan başlatılmasının en doğru karar olduğuna inanıyordu. Merkezi Erzurum'da bulunan 15. Kolorduya atandığı zaman⁶, Milli Mücadeleye alt yapı teşkil edecek faaliyetlere girişti. Öncelikle Mondros Mütarekesi ile toplanmaya başlayan silah ve mühimmatları teslim etmeyerek işe başladı. 25 Eylül 1919'da Erzurum'a gelen 30 kişilik Amerikan Heyetine verdiği izahatlardan sonra Ermeni meselesini Türklük lehine çevirmeyi başardı⁷. Ermeni saldırılarını önlemek ve mezalimine son vermek amacıyla Doğu Cephesi'nde üstün başarılar elde etti ve Doğu illerini düşmanlardan kurtardı⁸.

Kazım Karabekir, 15. Kolorduya bağlı olan bölgelerde askeri faaliyetlerinin yanında sosyo-kültürel ve eğitim çalışmalarına da hız verdi. Doğu bölgesinde topladığı binlerce şehit ve yetim çocuklarına sahip çıkarak, kurduğu okullarda modern tarzda eğitim almalarını sağladı. Okul içi ve dışı etkinliklerde bütünsel eğitim içerisinde beden eğitimi ve spor faaliyetlerine önemli oranda yer verilerek güçlü, sağlıklı ve sağlam karakteri bir neslin yetişmesi için çalışmalara ön ayak oldu. Türk gençlerinin yeteneklerini sergilemesi için Türk ve ecnebi misafirlerin huzurunda eğlence ve şenlikler düzenletti⁹.

Bu çalışmanın amacı, Milli Mücadele Dönemi Doğu bölgesinde Kazım Karabekir tarafından açılan eğitim kurumlarında uygulanan ve harekete geçirilen geleneksel ve modern beden eğitim ve spor faaliyetlerini ortaya çıkarmaktır.

Çocuklar Ordusu Teşkilatı

Doğu Cephesine atandığı ilk günden itibaren yetim ve kimsesiz çocukları toplamaya başlayan Kazım Karabekir'in ilk düşüncesi onları vatana faydalı birer fert olarak yetişmelerini sağlamaktı. Terhis dolayısıyla boşalan kadrolara 24 Mayıs 1919'da Erzurum yetimler yurdundan yaşı 12'den yukarı olan 33 çocuğu iki kolorduluk sanayi takımlarına verdi⁹. Gün geçtikçe çocukların sayısının artması okullara olan ihtiyacın çoğalmasına yol açtı. Ancak bunun için fiziki şartlar müsait değildi. Çünkü savaş şehirdeki birçok yapının tahrip olmasına ve yıkılmasına neden olmuştu. Kazım Karabekir, önce eğitime uygun binaları tespit ederek, tamir ve onarılmasını sağladı ve 1 Ekim 1919'da gece yatılı okulunu eğitime açtı¹⁰. Küçük çocuk sayısının artması ile birlikte İlkokul ve Anaokuluna olan ihtiyacın doğduğunu gören Kazım Karabekir¹¹, bu doğrultuda çalışmalar yaparak Kolordu bünyesinde önce ilkokul daha sonrada anaokul açılışlarını yaptı. Bu arada tiyatro ve piyes gösterilerinin yapılacağı ibret yeri misafirlerin huzurunda gösterime girdi. 9 Şubat 1920'de musiki mektebi açıldı. Sanayi okuluna bağlı bir bando teşkil edildi. 4 Mart 1920 tarihinde dördüncü okul açılacak seviyeye geldi. Erzurum'da Dokuzuncu Tümenin 29. Alayının bulunduğu Firdevsoğlu Kışlasında Kolordunun iş ocağı vardı, buraya 100 kadar çocuk ayırarak eğitilmelerini sağladı. Burada aynı zamanda otomobil tamiri ve şoförlükte gösteriyordu. Buraya "Otomobil Mektebi" adı verildi. Bu mektebe bağlı birde kuyumculuk şubesi açıldı. 1 Mayıs 1920'de gelindiğinde sadece Erzurum'daki çocukların mevcudu 1650 idi⁹. Kurduğu bu yapıya "Çocuklar Ordusu

⁴ Temel M. İşgal Yıllarında İstanbul'un Sosyal Durumu. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları; 1998.

⁵ Atatürk K. Nutuk I. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi; 1996.

⁶ Karabekir K. Paşaların Hesaplaşması. 5. Baskı. İstanbul: Emre Yayınları; 2000.

⁷ Karabekir K. İstiklal Harbimiz I. İstanbul: Emre Yayınları; 1995.

⁸ Aşroğlu T. 50. Yıl Armağanı, Erzurum Ve Çevresi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları. 1974; 65-115.

⁹ Karabekir K. Çocuk Davamız I. İstanbul: Emre Yayınları. 1995.

¹⁰ Atase Arşivi, İstiklal Harbi Katalogu, K.N: 150, G.N: 30.

¹¹ Atase Arşivi, İstiklal Harbi Katalogu, K.N: 155, G.N: 36.

Teşkilatı” adını verdi ve Mayısın birinci günü çok parlak surette kutlanarak tüm Erzurum halkı huzurunda ilan edildi¹².

Askeri ve mülki işleri elinde bulunduran Kazım Karabekir, artık son bir hamle ile Doğu hareketine girişti. İsyancı Ermenileri Türk topraklarından çıkarıp anlaşmaya zorladı¹³. Karargâh merkezini Erzurum'dan Sarıkamış'a taşımak istiyordu. Çünkü Sarıkamış'ta Ruslar tarafından yapılmış birçok modern bina mevcuttu. Ayrıca depolar Ruslardan kalma malzemelerle doluydu. Karargâh ile birlikte birçok okulu da “Çocuklar Kasabası” haline getireceğim dediği Sarıkamış'a taşıdı. Büyükçe bir pavyonu, ibret yeri olarak hazırlattı. İbret yerinde müsamereler ve konferanslar veriliyordu. Sandalyelerin sabit olmamasından dolayı burası aynı zamanda kışları spor salonu olarak da kullanılıyordu.

Çocuklar Ordusu 1 Ağustos 1922 yılına gelindiğinde Sarıkamış, Erzurum, Trabzon, Kars, Kağızman, Beyazıt, Iğdır, Ardahan, Artvin, Rize, Sürmene ve Erzincan da olmak üzere 17 Alay halinde idi. Tüm bu okullar Sarıkamış'taki Çocuklar Ordusu Teşkilatına bağlı idi. Her mektebin aynı tarzda bir bayrağı olup üzerinde alayın numarasını taşırdı¹⁴. 1923 yılında çocukların toplam sayısı 6000'e yaklaşmıştı. Kolordu bünyesinde açılan okullarda uygulanan eğitim programlarını güç derneğinin altı aylık programlarına göre yapıldı. Pratik konularda bizzat Kazım Karabekir'in tecrübe ve birikimlerinden faydalanırdı. Onun kurduğu okullarda hiçbir zaman ezberciliğe gidilmez, yaparak-yaşayarak temel prensip sayılırdı. Çocuklardan yetenekleri ve zekâlarıyla göze batanları ayırt edilirdi. Diğerlerini her köye ikişer sanatkar vermek esasını göre köylere gönderirdi. Bu suretle az zamanda bütün doğu köylerinde aynı eğitim görmüş ve aynı ruhu taşıyan birer örnek bulunacaktı. Çocuklar günün yarısını okuma yazma ile geçirir, diğer yarısında ise bir asker gibi beden eğitimine tabi tutulurdu⁹.

Kolordu mekteplerinde Çocuklara beden ve ruh eğitimi aynı şekilde verilirdi. Çocukların kemik ve adalelerin gelişmesine gayret edildiği gibi düşüncelerinin de iyi bir surette kuvvetlenmesine çalışılırdı. Gezintiler ve seyahatler eğitimin vazgeçilmez bir parçası olarak sık sık yapıldı. Fikir, ruh ve beden eğitimi bir arada yapacak müzikli hareket oyunlarını bizzat Kazım Karabekir kendisi yazardı. Memleketin coğrafyası çeşitli eğlenceli oyunlarla izah edilirdi.

Beden Eğitimi ve Spor Faaliyetleri

Doğu Cephesinde kurulan bu okullarda en önemli faaliyetlerden biri de beden eğitimi ve spordu. Kazım Karabekir, insanın bütünsel eğitimi içerisinde en uygun araçlardan birinin beden eğitimi ve spor olduğunu biliyordu. Ona göre fikri ve ruhi eğitimlerin temelini fiziksel aktiviteler oluştururdu.¹⁵ Şehit ve yetim evlatları için kurulan okullarda talebeler programları gereği derslerde ve ders dışı etkinliklerde her gün çeşitli beden eğitimi faaliyetine katılırdı. Her hafta Cuma günleri özel olarak hazırlanmış alanda Kolordu öğrencilerinin tamamının katılımıyla çeşitli müsamereler ve spor gösterileri sergilenirdi. Yılın belli aylarında önemli misafirler ve halkın huzurunda İdman ve Atış Bayramları düzenlenir Türk gençlerinin modern, geleneksel ve eğitsel sporları heyecanla izlenirdi.

Küçük yaştaki öğrencilere, geleneksel sporlarımızdan biniciliğe alışmaları maksadıyla tahtadan sembolik oyuncak atlar hazırlatılarak oyun yolu ile biniciliğe ısınmaları sağlanırdı. 12 yaş üzeri çocuklar ise program dâhilinde bilimsel esaslara dayalı binicilik dersleri verilirdi. Birkaç tecrübeden sonra 1 Mayıs 1920'de Çocuklar Ordusu Teşkilatının ilanının yapıldığı şenliklerde çocuklar tarafından yapılan binicilik gösterileri izleyenler tarafından büyük alkış toplamıştı. Ayrıca ata sporumuz güreş ile birlikte Japonların milli sporu Jui Jitsu da program dâhilin de kolordu talebelerine öğretilmişti⁹.

Çocukların beden terbiyesinin büyük bir bölümü Alman ve İsveç jimnastiklerinden oluşuyordu. Oluşturulan ders programlarında günün yarısı okuma yazmaya, diğer yarısı da beden eğitimine ayrılmıştı¹⁶. Güç ve kuvvet gelişiminde Alman Jimnastiklerinde bulunan paralel, barfiks, beygir ve asılı ipler kullanılırken¹⁷, genel anlamda sağlığın kazanılması için İsveç Jimnastiklerinin sopalı¹⁸, sopsuz¹⁹

¹² Atase Arşivi, İstiklal Harbi Katalogu, K.N: 861, G.N: 54.

¹³ Karabekir K. İstiklal Harbimiz V. İstanbul: Emre Yayınları; 1995.

¹⁴ Atase Arşivi, İstiklal Harbi Katalogu, K.N: 160, G.N: 75.

⁹ Karabekir K. Çocuk Davamız I. İstanbul: Emre Yayınları. 1995.

¹⁵ Karabekir K. Talim Ve Terbiye Hakkında Ana Hatlar. Ankara: Yeniğün Matbaası; 1340.

⁹ Karabekir K. Çocuk Davamız I. İstanbul: Emre Yayınları. 1995.

¹⁶ Atase Arşivi, İstiklal Harbi Katalogu, K.N: 160, G.N: 74-1.

¹⁷ Atase Arşivi, İstiklal Harbi Albüm, No.6, Sayfa.42, Resim. 094.

¹⁸ Atase Arşivi, İstiklal Harbi Albüm, No.6, Sayfa.41, Resim. 090.

hareketlerinden ve denge²⁰ aletinden istifade ediliyordu. Her hafta Cuma günleri halka açık verilen müsamerelerde, o hafta bütün çocukların tatbik etmeleri için örnek olarak üç beden hareketi, üç öğüt anlatır ve uygulamaları eşya üzerinde gösterilirdi. Jimnastik çalışmaları kısa bir süre sonra kolordu okullarında okuyan şehit ve yetim çocuklarının yeme içme faaliyetleri gibi günlük vazgeçilemez ihtiyaçlarından biri haline geldi. Öğrenciler akşam yatmadan önce İsveç jimnastikleri yapar, sabah yataktan kalkar kalkmaz jimnastik hareketleri yaparak güne başlarlardı²¹. Zaman sonra çocukların hepsi birer mahir jimnastikçi olmuşlardı. 30 Haziran 1919'da Ramazan Bayramının ikinci günü Erzurum Kars Kapı Meydanında düzenlenen idman bayramına, Erzurum Kongresi için gelen kongre heyeti, İngiliz, Rus ve Amerikalı subayları da davet edilmiş, çocukların jimnastik gösterileri iftiharla seyredilmiştir. 22 Ağustos 1919'da Sanayi Mektebinin bahçesinde tüm halkın huzurunda bir sünnet düğünü tertip edilmiş, aletli ve aletsiz jimnastik gösterileri düğüne renk katmıştır⁹.

Kolordu bünyesinde atletizmle ilgili çeşitli mesafelerde koşular ve ağırlık fırlatma müsabakaları düzenlenirdi. Bayramların ve şenliklerin bir parçası olarak düzenlenen bu müsabakalar çeşitli kategoriler ve etaplarda yapılırdı. Doğu Cephesinde atletizm ile ilgili faaliyetler genel anlamda uzun ve kısa mesafeli koşulardan ibaret olmakla birlikte Kazım Karabekir, Kolordu mektepleri idman programlarına ağırlık fırlatma yani gülle atma talimlerinin de koyulmasını istemiştir²². Bu talimlerin Sarıkamış'ta yapılan idman bayramında gülle atma yarışmalarına dönüştüğünü de görmekteyiz²³.

Kolordu mekteplerinde eğitim alan bütün çocuklar aynı zamanda birer izci olarak yetişiyordu. Beden eğitiminin yanında pratik olarak yara sarmak, yaralıyı taşımak, iyi yemek yemek, sıcak çarpmasına, donmaya karşı tedbirler almak gibi hayatta kalmanın yollarıda öğretilirdi. İzcilik faaliyetlerinde en fazla önem verilen etkinliklerden biri de uzun soluklu yürüyüş ve seyahatlerdi. Çeşitli yaşlarda oluşturduğu izci gruplarıyla değişik alanlar veya şehirlere yapılan seyahatlerle çocukların görgülerini geliştirmeleri arzulanırdı. Kazım Karabekir'inde bizzat eşlik ettiği bu seyahatler hem öğrenciler açısından hem de Türk kamuoyu açısından çok önemli tesirler bırakmıştır. Ağustos 1922'de her yaştan ellinin üzerinde çocuk grubu ve üç subayın denetiminde Sarıkamış'ta başlayıp Erzurum, Bayburt, Rize, Trabzon, İnebolu, Kastamonu, Ankara, Bursa, Mudanya ve İstanbul'dan sonra tekrar Bursa'da sonlanmıştı⁹. Kolordu İzci Gurubu İstanbul'da oldukları süre içerisinde verdikleri müsamerelerden dolayı birçok kişi ve cemiyetin dikkatini çekmiş davetlerde bulunulmuştur. Öyle ki, çocukların şöhreti saraya kadar uzanmış ve Padişah tarafından huzura davet edilmiştir. Dolmabahçe Sarayının üst kat salonunda kabul buyrulmuş olan talebeler jimnastik gösterileri yaparak Padişahın ilgisine mazhar olmuşlardır. Yetişme tarz ve üslubunu takdir eden Padişah, çocukları yetiştiren öğretmenlere de iltifatlarda bulunmuştur²⁴.

Küçük yaştaki öğrencilere, geleneksel sporlarımızdan biniciliğe alışmaları maksadıyla tahtadan sembolik oyuncak atlar hazırlatılarak oyun yolu ile biniciliğe ısınmaları sağlanırdı. 12 yaş üzeri çocuklar ise program dâhilinde bilimsel esaslara dayalı binicilik dersleri verilirdi. Birkaç tecrübeden sonra 1 Mayıs 1920'de Çocuklar Ordusu Teşkilatının ilanının yapıldığı şenliklerde çocuklar tarafından yapılan binicilik gösterileri izleyenler tarafından büyük alkış toplamıştı. Ayrıca ata sporumuz güreş ile birlikte Japonların milli sporu Jui Jitsu da program dâhilinde de kolordu talebelerine öğretilmişti⁹.

Çocuklar Ordusu Teşkilatı kurulurken oluşturulan programda çeşitli çap ve ebatlarda silahlarla atış çalışmalarına yer verilmişti. Çok küçük yaştaki çocuklara ise alıştırma maksadıyla tahtadan tüfekler hazırlanırdı. Kazım Karabekir, iyi silah kullanmanın teşvik edilmesi ve mahir silah kullanan Türk gençlerinin yetiştirilmesi için bu çalışmalarını talim meydanlarından alarak yarışma sahalarına taşımıştır⁹. Gerçeğe yakın ortamda gerçekleşen müsabakalarda başlarını ve yüzlerini yeşil otlarla gizlemiş olan talebeler, silahları ellerinde, bellerinde torbaları ve mataraları sıralı halde sürüne sürüne mevzilere geçerek hedeflere tam isabet kaydetmişlerdir. Talebelerin yüksek atış kudreti karşısında Kazım Karabekir

¹⁹ Atase Arşivi, İstiklal Harbi Albüm, No.6, Sayfa.41, Resim. 091.

²⁰ Atase Arşivi, İstiklal Harbi Albüm, No.6, Sayfa.42, Resim. 093

²¹ Cemal H. Trabzon Mektupları. Yenigün. 1922; 613: 2.

⁹ Karabekir K. Çocuk Davamız I. İstanbul: Emre Yayınları. 1995.

²² "Kars Büyük Bahar Yarışları". Varlık. 1922; 62: 4.

²³ "Idman Bayramı". Varlık. 1923; 153: 2.

²⁴ "Şark Cephesi Yetimleri Sarayda". Varlık. 1923; 150: 2.

⁹ Karabekir K. Çocuk Davamız I. İstanbul: Emre Yayınları. 1995.

bizzat tebriklerini sunar, hepsine ayrı ayrı hediyeler verir²⁵. Silahla nişancılığın yanında eskrim, bomba atma, engel oluşturma ve engelleri aşma gibi paramiliter çalışmalara da yer verilmiştir⁹.

Kayak ve paten sporu ise kışların vazgeçilmez eğlencelerindendi²⁶. Kazım Karabekir, Doğu bölgesinin arazi ve iklim şartlarını göz önünde bulundurmuş, Birinci Dünya Savaşında Türk Ordusunda görev yapmış kayakçı subay ve astsubayları toplayarak kış sporlarını başlatmıştır⁹. Kısa bir süre sonra Kazım Karabekir emri ile kayak faaliyetlerine kolordu öğrencileri de katmıştır. “Çocukların beden terbiyesine artık sporu da katmıştık. Hele kızakçılık çok hoş ve işe yarar bir spordur. Az zamanda on dört, on beş yaşlarında çocuklardan hayrete değer kızakçılar yetişti” diyen Kazım Karabekir, böylelikle Türk topraklarında ilk defa sivillerinde modern kayak yapmasını sağlamıştır²⁷. Yapılan çalışmalardan sonra 4 Mart 1920’de kolordu kumandanları ve askeri erkân, hükümet yetkilileri, şehrin ileri gelen din adamları, milletvekilleri, Müdafaa-i Hukuk Heyeti, maarif heyeti, öğretmen kadrosu, belediye heyeti, tüccar, esnaf ve Erzurum halkının huzurunda²⁸ Otomobil Alay Mektebinin açılışı dolayısı ile bir program düzenlenmiş ve bu programda birçok müsamere ve jimnastik gösterileri izlendikten sonra Erzurum’un doğu girişindeki Kars Kapı civarına gidilerek Çocuklar Ordusu Teşkilatından öğrencilerin kayak gösterileri izlenmiştir. Kayakçı uzman subayların refakatinde gerçekleşen kayak gösterileri mızıkalar eşliğinde çocukların kıvrak hareketleri arasında izleyenlerin alkışlarıyla son bulmuştur²⁹.

Karsın zaptı ve Sarıkamış’ın geri alınmasından sonra Kolordu karargâh merkezi Sarıkamış’a taşıyan Kazım Karabekir, Erzurum’dan sonra kayak faaliyetlerine burada da devam ettirmiştir. Özel bir binada kurduğu güç derneği spor kulübüne diğer faaliyetlerde olduğu gibi kayak faaliyetlerinin yapılması için maddi-manevi destekler vermiştir³⁰. Kulüp yapılan program çerçevesinde Sarıkamış yamaçlarında çalışmalarına devam etmiştir. Ayrıca Sarıkamış’ta oluşturulan suni gölde, kışın tamamen donmasından sonra kolordu talebeleri tarafından paten sporu yapılmıştır. Sarıkamış Güç Derneğinin spor kısmı kış sporlarından Kayak ve paten çalışmalarını Pazar, Salı ve Çarşamba günleri öğleden sonra saat üç buçuktan başlayarak akşama kadar devam ettirmiştir³¹. Bebek³² ismi verilen bu gölde sıcak günlerde su sporlarından yüzme, kayıkçılık ve kürekçilik idmanlarının yapılmıştır³³.

Kolordunun asker ve talebelerinin karma şekilde oluşturdukları takımları arasında Cuma günleri futbol müsabakaları düzenlenmiştir. Sporcuların tüm iyi niyetli yaklaşımlarına rağmen bazı aksaklıklarda yaşanmıştır. Futbolcuların oyunun kurallarını tam olarak bilinmemesi ve oyunu idare eden hakem heyetinin yetersiz olması, bazen müsabaka esnasında hatalar meydana getirmiş özellikle bu durum hücumcuların çok yorulmasına neden olmuştur. Ancak her geçen gün yapılan müsabakalar oyuncuların ve hakemlerin daha fazla tecrübe kazanmasına bunun sonucunda oyunun her geçen gün daha da güzelleşmesine sebep olmuştur³⁴.

Kolordu talebelerinin yaptığı sporlardan biride bisikletçilikti. Özellikle at yarışlarından sonra bisiklet yarışlarına yer verilirdi. Haziranda yapılan at yarışlarından sonra altı öğrencinin katıldığı bir müsabaka düzenlenmiştir³⁵. 1923 yılının Erzurum Sonbahar at koşularında ise bisiklet yarışları yapılacağını ve birinciye 10 lira ödül verileceği ilan edilmiştir³⁶.

Kazım Karabekir, gençlik yıllarından itibaren edebiyat ve musiki ile çok yakından ilgilenmiştir. Yazdığı birçok oyun ve şiirleri besteleyip bedensel hareketlerle birleştirerek sahneye koymuştur. On bir yaş ve üzeri diye iki gruba ayrılan bu oyunlar müsamere ve şenliklerde seyircilerin önünde sergilenmiştir. Küçük Süvari, Çember Yarışı, Birlik Kuvvettir, Gemici, Tayyareci ve Coğrafya bu oyunlardan bir kaçıdır³⁷.

²⁵ “Endaht Müsabakaları”. Varlık. 1922; 57: 1.

²⁶ “Şark Cephesi Yetim Yavruları Şehrimizde”. Yeniğün. 1922; 633: 3.

²⁷ Sivaz Ba. Modern Kayakçılığın Türkiye’ye Girişinde Askeri Çabalar. 10. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi. Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi. 2008; 2: 822.

²⁸ Atase Arşivi, İstiklal Harbi Katalogu, K.N: 60, G.N: 55-2.

²⁹ Karabekir K. Öğütlerim. Erzurum: 1920.

³⁰ Rafet K. Kış Hayatı. Varlık. 1922; 100: 4.

³¹ “Güç Derneği”. Varlık. 1922; 101: 4.

³² Atase Arşivi, İstiklal Harbi Albüm, No.6, Sayfa.20, Resim. 044.

³³ Atase Arşivi, İstiklal Harbi Albüm, No.6, Sayfa.45, Resim. 107.

³⁴ Ergün F. Futbol. Varlık. 1922; 70: 4.

³⁵ “Erzurum Mektubu”. Varlık. 1922; 60: 4.

³⁶ “Dokuzuncu Kolordunun İştirakiyle..” . Varlık. 1924; 278: 4.

³⁷ Karabekir K. Şarkılı İbret. Trabzon: İkbâl Matbaası; 1922.

Milli Mücadele Dönemi Doğu Cephesi'nde düzenlenen şenlik, eğlence ve bayramlar bir yandan talebelerin meziyetlerinin izlendiği alanlar olurken diğer yandan Doğu halkının uzun yıllar süren savaşlardan dolayı bozulan moral ve ruh durumlarına iyi tesir etmiştir. Ayrıca seyircilerden toplanan paralar Kolordu talebelerinin yaşesi içinde büyük bir kaynak teşkil etmiştir⁹.

SONUÇ

Sonuç olarak; Kazım Karabekir'in asker olmasına ve sorumluluk alanına girmemesine rağmen tüm olumsuzluklara rağmen Doğu Cephesi'nde sosyal-kültürel ve eğitim seviyesinin yükselmesi için yaptığı çalışmalar dönem itibariyle takdire şayandır. Yetim ve şehit çocukları için kurduğu okullarda binlerce sahipsiz ve şehit çocuğun eğitilmelerini sağlayan Kazım Karabekir, bütünsel eğitim içerisinde beden eğitimi ve spor faaliyetlerinin yeni bir neslin yetiştirilmesinde nasıl etkili bir şekilde kullanıldığını göstermiştir. Bu okullarda modern, eğitsel ve geleneksel sporların birçoğunun çocukların fiziksel, zihinsel ve ruhsal gelişimlerinde ayırt edilmeden kullanıldığı gözükmemekte. Ayrıca düzenlenen etkinliklerde davet ettiği önemli misafirlerin huzurunda Türk gençlerine imkân verildiği zaman neler yapabileceğini de gösterilmiştir. Bu çalışma bize açıkça şunu göstermiştir ki Milli Mücadele Döneminde beden eğitimi ve spor faaliyetleri açısından en hareketli bölgelerin başında Doğu Cephesi gelmekte idi.

KAYNAKLAR

- Afetinan A. Türkiye Cumhuriyeti Ve Türk Devrimi. 4 Baskı. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi; 1998.
- Aşıroğlu T. 50. Yıl Armağanı, Erzurum Ve Çevresi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları. 1974; 65-115.
- Atase Arşivi, İstiklal Harbi Albüm, No.6, Sayfa.20, Resim. 044.
- Atase Arşivi, İstiklal Harbi Albüm, No.6, Sayfa.41, Resim. 090.
- Atase Arşivi, İstiklal Harbi Albüm, No.6, Sayfa.41, Resim. 091.
- Atase Arşivi, İstiklal Harbi Albüm, No.6, Sayfa.42, Resim. 093
- Atase Arşivi, İstiklal Harbi Albüm, No.6, Sayfa.42, Resim. 094.
- Atase Arşivi, İstiklal Harbi Albüm, No.6, Sayfa.45, Resim. 107.
- Atase Arşivi, İstiklal Harbi Katalogu, K.N: 150, G.N: 30.
- Atase Arşivi, İstiklal Harbi Katalogu, K.N: 155, G.N: 36.
- Atase Arşivi, İstiklal Harbi Katalogu, K.N: 160, G.N: 74-1.
- Atase Arşivi, İstiklal Harbi Katalogu, K.N: 160, G.N: 75.
- Atase Arşivi, İstiklal Harbi Katalogu, K.N: 60, G.N: 55-2.
- Atase Arşivi, İstiklal Harbi Katalogu, K.N: 861, G.N: 54.
- Atatürk K. Nutuk I. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi; 1996.
- Cemal H. Trabzon Mektupları. Yenigün. 1922; 613: 2.
- “Dokuzuncu Kolordunun İştirakiyle..” . Varlık. 1924; 278: 4.
- “Endaht Müsabakaları”. Varlık. 1922; 57: 1.
- Ergün F. Futbol. Varlık. 1922; 70: 4.
- “Erzurum Mektubu”. Varlık. 1922; 60: 4.

⁹ Karabekir K. Çocuk Davamız I. İstanbul: Emre Yayınları. 1995.

- Eroğlu H. Türk İnkılâp Tarihi. 1 Baskı. Ankara: Savaş Yayınları; 1990.
- “Güç Derneği”. Varlık. 1922; 101: 4.
- “İdman Bayramı”. Varlık. 1923; 153: 2.
- Karabekir K. Çocuk Davamız I. İstanbul: Emre Yayınları. 1995.
- Karabekir K. İstiklal Harbimiz I. İstanbul: Emre Yayınları; 1995.
- Karabekir K. İstiklal Harbimiz V. İstanbul: Emre Yayınları; 1995.
- Karabekir K. Öğütlerim. Erzurum: 1920.
- Karabekir K. Paşaların Hesaplaşması. 5. Baskı. İstanbul: Emre Yayınları; 2000.
- Karabekir K. Şarklı İbret. Trabzon: İkbâl Matbaası; 1922.
- Karabekir K. Talim Ve Terbiye Hakkında Ana Hatlar. Ankara: Yenigün Matbaası; 1340.
- “Kars Büyük Bahar Yarışları”. Varlık. 1922; 62: 4.
- Rafet K. Kış Hayatı. Varlık. 1922; 100: 4.
- Sivaz Ba. Modern Kayakçılığın Türkiye'ye Girişinde Askeri Çabalar. 10. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi. Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi. 2008; 2: 822.
- “Şark Cephesi Yetim Yavruları Şehrimizde”. Yenigün. 1922; 633: 3.
- “Şark Cephesi Yetimleri Sarayda”. Varlık. 1923; 150: 2.
- Temel M. İşgal Yıllarında İstanbul'un Sosyal Durumu. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları; 1998.
- Yavuz Ü. Atatürk İmparatorluktan Milli Devlete. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları; 1990.